

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 29 lutego 2016 r.

Pozycja 132

POSTANOWIENIE z dnia 8 października 2015 r. Sygn. akt Ts 248/15

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Sławomira Wronkowska-Jaśkiewicz,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej M. R.-S. w sprawie zgodności:

- 1) art. 5 ust. 6 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 162, poz. 1691) z art. 2, art. 21 ust. 1, art. 32, art. 64 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,
- 2) art. 41 § 1 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. Nr 9, poz. 59, ze zm.) i art. 787 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.), oba w brzmieniu obowiązującym do dnia wejścia w życie ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 162, poz. 1691), z art. 2, art. 18, art. 32 ust. 1, art. 47, art. 64, art. 71 ust. 1 Konstytucji,

p o s t a n a w i a:

odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 16 lipca 2015 r. (data nadania) M. R.-S. (dalej: skarżąca) wystąpiła o zbadanie zgodności: po pierwsze, art. 5 ust. 6 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 162, poz. 1691; dalej: ustawa nowelizująca) z art. 2, art. 21 ust. 1, art. 32, art. 64 Konstytucji; po drugie, art. 41 § 1 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. Nr 9, poz. 59, ze zm.; dalej: k.r.o.) i art. 787 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.; dalej: k.p.c.), oba w brzmieniu obowiązującym do dnia wejścia w życie ustawy nowelizującej (tj. 20 stycznia 2005 r.) – w zakresie, w jakim uprawniają wierzyciela do uzyskania klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika w sytuacji, gdy źródłem zobowiązania jest delikt – z art. 2, art. 18, art. 32 ust. 1, art. 47, art. 64, art. 71 ust. 1 Konstytucji.

Skarga konstytucyjna została wniesiona w związku z następującym stanem faktycznym sprawy. Wyrokiem z października 2011 r. Sąd Okręgowy w K. zasądził od męża skarżącej na rzecz syndyka masy upadłości 9 512 940,19 zł (wraz z ustawowymi odsetkami), tytułem wynagrodzenia wyrządzonej przez męża skarżącej szkody względem upadłej spółdzielni, której był prezesem. Powyższy wyrok stał się prawomocny w wyniku oddalenia apelacji męża

skarżącej przez Sąd Apelacyjny w Ł. wyrokiem z czerwca 2012 r. W dniu 4 października 2012 r. syndyk masy upadłości wniósł o nadanie wyrokowi Sądu Okręgowego w K. z października 2011 r. klauzuli wykonalności, także przeciwko małżonkowi dłużnika (tj. skarżącej). Postanowieniem z listopada 2014 r. Sąd Okręgowy w K. nadał klauzulę wykonalności temu wyrokowi, również przeciwko skarżącej z ograniczeniem jej odpowiedzialności do majątku objętego wspólnością ustawową małżonków. Skarżąca wniosła zażalenie na powyższe postanowienie, które zostało oddalone przez Sąd Apelacyjny w Ł. postanowieniem z marca 2015 r.

Skarżąca uważa, że sąd orzekający w jej sprawie zastosował w sposób dowolny art. 5 ust. 6 ustawy nowelizującej, który reguluje kwestie intertemporalne w zakresie znowelizowanych przepisów dotyczących odpowiedzialności małżonków za zobowiązania i możliwości prowadzenia egzekucji z majątku wspólnego małżonków. Zdaniem skarżącej ze względu na niedookreśloność tego przepisu sąd stwierdził, że zastosowanie w sprawie skarżącej znajduje art. 41§ 1 k.r.o. i art. 787 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym do 20 stycznia 2005 r. Doprowadziło to, jak twierdzi skarżąca, do przymusowego obciążenia jej zobowiązaniem męża. Skarżąca podnosi, że ustawa nowelizująca istotnie zmodyfikowała przepisy regulujące nadawanie klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika. W przekonaniu skarżącej, gdyby sąd zastosował przepisy obecnie obowiązujące, wniosek wierzyciela o nadanie klauzuli wykonalności zostałby oddalony. Skarżąca zwraca uwagę na rozbieżności w orzecznictwie, jakie powodowało słowo „roszczenie” – użyte w art. 5 ust. 6 ustawy nowelizującej. Według skarżącej przepis ten nie precyzuje, w jakich sytuacjach należy stosować poprzedni stan prawny, a w jakich nowy, co prowadzi do naruszenia zasad przyzwoitej legislacji (art. 2 Konstytucji). Skarżąca uważa, że w wyniku przyjętej przez sąd interpretacji art. 5 ust. 6 ustawy nowelizującej zostanie w toku postępowania egzekucyjnego pozbawiona prawa własności, co narusza art. 21 ust. 1 i art. 64 Konstytucji.

Zakwestionowane przez skarżącą art. 41 § 1 k.r.o. i art. 787 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym do 20 stycznia 2005 r. skutkują, jej zdaniem, nieuzasadnionym uprzywilejowaniem wierzyciela. Przepisy te – w przeciwieństwie do obecnie obowiązujących – nie wprowadzały bowiem żadnych dodatkowych przesłanek nadania klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika. W ocenie skarżącej na podstawie tych przepisów wierzyciel mógł „w nieograniczony sposób prowadzić egzekucję z majątku wspólnego małżonków”, co też, według skarżącej, zadecydowało o dokonaniu zmiany tych przepisów w ustawie nowelizującej. Skarżąca twierdzi, że „została zmuszona do ponoszenia konsekwencji czynu przestępnego, jakiego dopuścił się jej mąż”. Podnosi, że nie wiedziała o działaniach swojego męża jako prezesa spółdzielni i w najmniejszym stopniu nie przyczyniła się do szkody, którą wyrządził, ale pomimo tego zostanie pozbawiona całego dorobku życia i środków na bieżące utrzymanie. Skarżąca podkreśla, że gdyby nie pozostawała w związku z małżeńskim, nie byłaby obecnie obciążona obowiązkiem zapłaty zasądzonego od jej męża odszkodowania. Sytuacja, w jakiej się znalazła, narusza – w ocenie skarżącej – prawo do małżeństwa (art. 18 Konstytucji), a także zasady poszanowania rodziny i ochrony rodziny (art. 47 i art. 71 ust. 1 Konstytucji). Za pozbawione podstaw skarżąca uważa jednakowe traktowanie sytuacji, w której zobowiązanie powstało z czynności prawnej i sytuacji, w której zobowiązanie powstało w wyniku deliktu. W przekonaniu skarżącej takie uregulowanie wymierzone jest przeciwko rodzinie.

Skarżąca wniosła także o wydanie postanowienia tymczasowego wstrzymującego wykonanie postanowienia Sądu Okręgowego w K. z listopada 2014 r.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

Na podstawie art. 138 w zw. z art. 139 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 1064; dalej: ustawa o TK z 2015 r.) z dniem 30 sierpnia 2015 r. utraciła moc ustawa z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643, ze zm.; dalej: ustawa o TK). Zgodnie z art. 134 pkt 1 ustawy o TK z 2015 r.

w sprawach wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie tej ustawy w postępowaniu przed Trybunałem w zakresie dotyczącym wstępnego rozpoznania stosuje się przepisy dotychczasowe, tzn. przepisy ustawy o TK. Rozpatrywana skarga konstytucyjna została wniesiona przed dniem wejścia w życie ustawy o TK z 2015 r., dlatego do jej wstępnej kontroli zastosowanie mają przepisy ustawy o TK.

Zgodnie z art. 36 ust. 1 w zw. z art. 49 ustawy o TK skarga konstytucyjna podlega wstępnemu rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym. Wstępne rozpoznanie skargi konstytucyjnej służy wyeliminowaniu – już w początkowej fazie postępowania – spraw, które nie mogą być przedmiotem merytorycznego rozstrzygnięcia. Skarga konstytucyjna jest bowiem szczególnym środkiem ochrony wolności lub praw. Musi ona spełniać wiele przesłanek jej dopuszczalności, które zostały uregulowane w art. 79 ust. 1 Konstytucji i doprecyzowane w art. 46–48 ustawy o TK. Skarga konstytucyjna jest więc dopuszczalna tylko wtedy, gdy są spełnione łącznie następujące przesłanki. Po pierwsze, zaskarżony przepis jest podstawą prawną ostatecznego orzeczenia wydanego przez sąd lub organ administracji publicznej w indywidualnej sprawie skarżącego. Po drugie, skarżący uprawdopodobnił naruszenie swoich konstytucyjnych wolności lub praw wskazanych w skardze. Po trzecie, źródłem naruszenia jest normatywna treść kwestionowanych przepisów, a sposób naruszenia został określony przez samego skarżącego w uzasadnieniu wnoszonej skargi. Gdy skarga nie spełnia warunków formalnych, a także gdy jest oczywiście bezzasadna, gdy jej braki nie zostały uzupełnione w określonym terminie lub gdy występują przesłanki, o których mowa w art. 39 ust. 1 pkt 1 lub 3 ustawy o TK, Trybunał Konstytucyjny wydaje postanowienie o odmowie nadania skardze dalszego biegu.

Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego analizowana skarga konstytucyjna nie spełnia warunków jej merytorycznego rozpoznania, ponieważ skarżąca nie uprawdopodobniła naruszenia przez zaskarżone przepisy wskazanych w skardze praw i wolności konstytucyjnych.

Zarzuty sformułowane względem art. 5 ust. 6 ustawy nowelizującej skarżąca łączy z zastosowaniem w jej sprawie art. 41 § 1 k.r.o. i art. 787 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym do dnia wejścia w życie ustawy nowelizującej. W związku z tym Trybunał stwierdza, że przedmiotem skargi jest w istocie art. 5 ust. 6 ustawy nowelizującej w zw. z art. 41 § 1 k.r.o. i art. 787 k.p.c., a nie każdy z tych przepisów z osobna (jak wynika z *petitum* skargi). Skarżąca kwestionuje poprzednio obowiązujące rozwiązanie legislacyjne (łącznie z przepisem intertemporalnym, na podstawie którego nadal znajduje ono zastosowanie) dotyczące odpowiedzialności majątkiem wspólnym małżonków za zobowiązania jednego z nich i regulujące nadawanie klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika. Jak twierdzi skarżąca, rozwiązanie to umożliwia wierzycielowi prowadzenie egzekucji z majątku wspólnego małżonków bez żadnych ograniczeń.

Trybunał stwierdza, że wprawdzie art. 41 § 1 k.r.o. w brzmieniu obowiązującym do dnia wejścia w życie ustawy nowelizującej wprowadzał jako zasadę odpowiedzialność majątkiem wspólnym małżonków także za zobowiązania tylko jednego z nich, ale § 3 tego przepisu przewidywał możliwość ograniczenia lub wyłączenia przez sąd odpowiedzialności z majątku wspólnego, jeżeli – ze względu na charakter wierzytelności albo stopień przyczynienia się małżonka będącego dłużnikiem do powstania majątku wspólnego – zaspokojenie z majątku wspólnego byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Z tym ostatnim przepisem skorelowany był art. 787 § 2 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym do dnia wejścia w życie ustawy nowelizującej, zgodnie z którym w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności sąd, na wniosek małżonka dłużnika, orzekał również o ograniczeniu lub wyłączeniu możliwości zaspokojenia się przez wierzyciela z majątku wspólnego. Mechanizm ten miał zapobiegać skrzywdzeniu małżonka niebędącego dłużnikiem i założonej przez małżonków rodziny w szczególności wtedy, gdy małżonek będący dłużnikiem nie dysponował odpowiednim majątkiem odrębnym, a zaciągnięte przez niego zobowiązania nie były związane z racjonalnym gospodarowaniem majątkiem wspólnym (zob. J. Pietrzykowski,

[w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy z komentarzem*, red. J. Pietrzykowski, Warszawa 1990, s. 219). Zastosowanie powyższego rozwiązania wymagało jednak tego, by małżonek dłużnika złożył wniosek o ograniczenie lub wyłączenie odpowiedzialności z majątku wspólnego.

W związku z powyższym Sąd Apelacyjny w Ł. w uzasadnieniu postanowienia z marca 2015 r. słusznie zwrócił uwagę na to, że „w zażaleniu skarżąca nie zawarła żadnych zarzutów dotyczących braku ograniczenia lub wyłączenia przez sąd I instancji możliwości zaspokojenia się przez wierzyciela z majątku wspólnego, co potencjalnie było możliwe z uwagi na treść art. 787 k.p.c. w zw. z art. 41 k.r.o. w brzmieniu sprzed nowelizacji. Podnieść jednak trzeba, że w tym zakresie sąd orzeka na wniosek małżonka dłużnika, zaś uczestniczka nie złożyła takiego wniosku”.

Trybunał przypomina, że do jego kompetencji należy ocena hierarchicznej zgodności norm prawnych. Jeżeli przyczyną naruszenia konstytucyjnych praw skarżącego nie jest akt stanowienia prawa, lecz zachowanie samego skarżącego (lub akt stosowania prawa), to merytoryczne rozpoznanie skargi jest niedopuszczalne. Dlatego też przy rozpatrywaniu skargi szczególną uwagę należy zwrócić uwagę na wykazanie przez skarżącego należytej dbałości o własne interesy (zob. postanowienie TK z 28 maja 2013 r., Ts 120/12, OTK ZU nr 6/B/2013, poz. 578). Trybunał wielokrotnie podkreślał, że skarga nie może być wykorzystywana jako instrument służący korygowaniu zaniedbań popełnionych w postępowaniu poprzedzającym jej wniesienie (zob. postanowienia TK z 23 listopada 2009 r., Ts 41/09, OTK ZU nr 1/B/2010, poz. 43; 18 września 2012 r., Ts 207/10, OTK ZU nr 1/B/2013, poz. 23; 24 lutego 2014 r., Ts 289/13, OTK ZU nr 2/B/2015, poz. 135).

Mając powyższe na względzie, Trybunał stwierdza, że niezłożenie przez skarżącą (reprezentowaną przez profesjonalnego pełnomocnika) wniosku o ograniczenie lub wyłączenie odpowiedzialności z majątku wspólnego na podstawie art. 787 § 2 k.p.c. w zw. z art. 41 § 3 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym do dnia wejścia w życie ustawy nowelizującej, uniemożliwia merytoryczne rozpoznanie skargi.

Odnosząc się do wzorców kontroli konstytucyjnej przywołanych w skardze, Trybunał zaznacza, że art. 2 Konstytucji nie może być traktowany jako ogólny i zastępczy – względem przepisów wyrażających bezpośrednio prawa i wolności konstytucyjne – wzorec kontroli konstytucyjności (zob. wydane w pełnym składzie postanowienie TK z 23 stycznia 2002 r., Ts 105/00, OTK ZU nr 1/B/2002, poz. 60; postanowienie TK z 23 stycznia 2002 r., SK 13/01, OTK ZU nr 1/A/2002, poz. 9). Z kolei wyrażone w art. 32 Konstytucji prawo do równego traktowania określa sytuację prawną jednostki dopiero wspólnie z inną normą prawną (zob. postanowienia TK z: 24 października 2001 r., SK 10/01, OTK ZU nr 7/2001, poz. 225; 26 listopada 2009 r., SK 7/08, OTK ZU nr 10/A/2009, poz. 161). Ani art. 2, ani art. 32 ust. 1 Konstytucji nie mogą zatem stanowić samodzielnych wzorców kontroli konstytucyjności w sprawie skarżącej. Ponadto, adekwatnym wzorcem kontroli nie jest art. 18 Konstytucji, który ma charakter normy programowej (zob. wyrok TK z 9 listopada 2010 r., SK 10/08, OTK ZU nr 9/A/2010, poz. 99). Odnosnie zaś do art. 71 ust. 1 Konstytucji – zgodnie z ustalonym poglądem Trybunału wzorcem kontroli w postępowaniu zainicjowanym wniesieniem skargi konstytucyjnej może być jedynie zdanie drugie tego przepisu, na podstawie którego „Rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej, zwłaszcza wielodzietne i niepełne, mają prawo do szczególnej pomocy ze strony władz publicznych” (zob. wyrok TK z 18 listopada 2014 r., SK 7/11, OTK ZU nr 10/A/2014, poz. 112). Zdanie pierwsze art. 71 ust. 1 Konstytucji, w myśl którego państwo w swojej polityce społecznej i gospodarczej ma uwzględniać dobro rodziny, nie jest źródłem praw podmiotowych, lecz – podobnie jak art. 18 Konstytucji – określa pożądany przez ustrojodawcę kierunek działania władz publicznych.

W związku z powyższym Trybunał Konstytucyjny – na podstawie art. 79 ust. 1 Konstytucji w zw. z art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK – odmówił nadania skardze konstytucyjnej dalszego biegu.

W tym stanie rzeczy wniosek o wstrzymanie wykonania postanowienia Sądu Okręgowego w K. z listopada 2014 r. należało pozostawić bez rozpoznania.